

G

GABRIELI, Francesco

(1904-1996)

İtalyan şarkiyatçı,
tarih ve edebiyat araştırmacısı.

غ
گی

27 Nisan 1904 tarihinde Roma'da doğdu. Şarkiyat alanında kitâbiyat ve kütüphane çalışmalarıyla tanınan Giuseppe Gabrieli'nin oğludur. Bütün tahsil hayatını doğduğu şehirde geçirdi. Roma Üniversitesi'nde Carlo Alfonso Nallino, Michelangelo Guidi, Giorgio Levi della Vida adlı şarkiyatçılardan ders aldı. Burada, babasının görevli bulunduğu Roma'daki Accademia Nazionale dei Lincei adlı kuruluş içinde geçen gençlik yıllarında ilim âleminin ilk etkilerini hissetti ve bu etki ömrü boyunca devam etti. Mezuniyetinden sonra kısa bir süre liselerde Latince ve eski Yunanca okuttu. 1930'da Roma Üniversitesi'nde akademik çalışmalarına başladı. Bir süre, kadro sorunundan dolayı Napoli'de bulunan Istituto Superiore Orientale'de ders verdi (1935-1938), ardından Roma Üniversitesi'nde açılan ordinaryüs kadrosuna tayin edildi ve emekliye ayrıldı. 1979 yılına kadar bu makamını korudu. Ülkesinde Arap dili, edebiyatı, tarihi, felsefesi, ilimler tarihi, etnolojisi ve İslâm dini üzerinde çalışan herkesin ustası, yol göstericisi oldu ve şöhreti her tarafa yayıldı. Türk dünyası üzerinde çalışan araştırmacılarla da yakın temas kurdu. Tanınmış Türkolog Ettore Rossi aracılığıyla Türk dili ve kültürü çalışmalarına yöneldi, daha sonra Alessio Bombaci ile olan teması da bu alana yönelik ilgisini arttırdı. Bu arada İran ve Fars kültürlerini de ihmal etmedi. Batı âleminin Doğu ile olan kültür, felsefe ve eskatoloji ilişkilerini inceledi.

Gabrieli ilmî ilişkileriyle ilgili hâtıra, etkinlik ve düşüncelerini ünlülere ait kaleme aldığı biyografiler, anı yazıları, sunuş ve ithaf yazıları aracılığı ile sonraki nesillere aktardı. Ülkesindeki edebiyat çalışmalarına da katkıda bulundu. Büyük İtalyan şairi Dante Alighieri üzerine yaptığı incelemelerde onun çeşitli yönlerini ortaya koydu. Atalarının yurdu olan Güney İtalya'daki Lecce ve çevresinin kültür, edebiyat, sanat yönlerini inceledi. Yüzyıllarca müslümanların elinde kalan ve

günümüzde İtalya'ya dahil olan Sicilya adasındaki kültür, ilim ve tarih kalıntıları alanında eserler yazdı. Michele Amari'nin başlattığı Sicilya'da İslâm'ın izlerine ilişkin araştırmaları Umberto Rizzitano çağdaş ilmî kurallara göre ele alarak ilerletti; F. Gabrieli de onların bu katkılarını eserlerinde, yazılarında ve katıldığı toplantılarda dile getirdi. Sicilya adasında bulunan şarkiyatla ilgili kuruluşlar kendisine itibar gösterip eserleri ve hayatıyla ilgili yazılar yazdılar. İslâm düşünür, araştırmacı, edip ve şairleriyle ilgili çalışmaları ve İslâmî metinleri ilmî kurallara uygun biçimde yayımlamasından dolayı Avrupa'da çok sayıdaki ilmî kuruluşun aslı, muhabir veya şeref üyesi oldu. Ülkesinde de Accademia Nazionale dei Lincei'e muhabir (1947) ve aslı üye (1957) seçildikten sonra 1982-1990 yılları arasında başkan ve başkan vekilliği görevlerini yürüttü. Istituto per l'Oriente'e üye seçilince çeşitli görevler ifa etmesinin yanında bu kurumun başkanlığını da üstlendi. Kuruluşun yayın organı olan *Oriente Moderno*'da düzenli biçimde yazı yazdı. *Enciclopedia Italiana*'da şarkiyatla ilgili bölüm sorumlusu olarak çok sayıda madde kaleme aldı, ansiklopedi kuruluşunun çıkardığı *Dizionario Biografico degli Italiani*, *Enciclopedia del Novecento* adlı ansiklopedide görev yaptı. Doğu çalışmalarının Venedik Üniversitesi'nde geliştirilmesi için bürokratik engelleri aşarak Arapça eğitiminin Maria Nallino aracılığıyla kurulmasında ve 1983 yılından beri *Quaderni di Studi Arabi* adlı ilmî derginin çıkarılmasında etkili oldu. Edward Saïd'in şarkiyat çalışmalarını çeşitli yönlerden eleştirmesine yazdığı makalelerle cevap verdi. Babası G. Gabrieli'nin, Roma'da en eski Doğu araştırmaları kuruluşu olan Accademia Nazionale dei Lincei üzerine yazdığı eserleri bir araya getirip kuruluşun tarihçesini ve şarkiyat

çalışmalarındaki yerini belirtti. 13 Aralık 1996 tarihinde Roma'da vefat etti.

Eserleri. F. Gabrieli'nin eksiksiz sayılabilecek bir eserler listesi yoktur ve bunun yapılması da zorluklar taşımaktadır. 1964'te altmışıncı ve 1984'te sekseninci yaşı için hazırlanan armağan eserlerde bile tam bir listenin verilemediği görülür. Bazı eserleri şunlardır: **1.** *Mille e Una Notte* (I-IV, Torino 1949). Binbir gece masallarının İtalyanca'ya çevirisidir. **2.** *Storia della letteratura araba* (Milano 1951). **3.** *Le Civiltà dell'Oriente* (Roma 1957). Venedik'teki Giorgio Cini Vakfı'nın (Fondazione Giorgio Cini) dört ciltlik bu eseri içinde Gabrieli, "Letteratura Araba" (II, 229-300) ve "Letteratura Persiana" (II, 345-394) makalelerinde Arap ve Fars edebiyatının klasik dönemiyle çağdaş evresini kaleme almıştır. **4.** *Storici arabi delle Crociate* (Torino 1957). Bu eseri Batı âleminde, *Arab historians of Crusades* (İng. trc. E. D. Costello, London 1984) ve *Croniques arabes des croisades* (Fr. trc. Viviana Paques, Paris 1977) başlığıyla yapılan tercümelemleri aracılığıyla tanınmıştır. **5.** *Le più belle pagine della letteratura araba* (Milano 1958). **6.** *Risorgimento arabo* (Torino 1958). **7.** *I Viaggi di İbni Baţţûta* (Firenze 1970). **8.** *Arabeschi e studi islamici* (Napoli 1975). Eserde Arap ve İslâm araştırmalarına ilişkin bazı makaleleri bir araya getirilmiştir. **9.** *La Storiografia arabo-islamica in Italia* (Napoli 1975). M. Amari'den başlayarak L. Caetani ile devam eden, günümüze kadar İtalya'daki Arap-İslâm tarihine ilişkin araştırmacılar

Francesco
Gabrieli

ve eserlerine dairdir. Eserde kendisine de yer vermiştir (s. 81-84). **10.** *Dal mondo dell'Islam* (Napoli 1975). **11.** *Gli Arabi in Italia. Cultura, contatti e tradizioni* (Milano 1979; Firenze 1987). 770 sayfalık esere sanat alanında Umberto Scerrato, ilim alanında Alessandro Bausani, sikke alanında Paul Balog, yazmalar alanında Angelo M. Piemontese, ayrıca iki sanat tarihçisi katkıda bulunmuştur. Araştırmaların ve ilgili sayfaların Arapça'dan İtalyanca'ya çevirisi tamamen müellife aittir. **12.** *Orientalisti del Novecento* (Roma 1994). Gabrieli ayrıca Dante Alighieri'nin *Divina Comedia* adlı eserindeki İslâm etkisi hakkında "Una Divina Commedia Musulmana" (*Storia e Civiltà Musulmana*, Napoli 1947, s. 236-250) ve "Nuova luce su Dante e l'Islam" (*Dal Mondo dell'Islam*, s. 156-172; *Lecture e divagazioni dantesche*, Bari 1965) başlıklı araştırma yazılarını neşretmiştir.

F. Gabrieli son yıllarında yayımlamak istediği hâtıralarını tamamlayamamış, fakat *Pagine di Diario* adını verdiği el yazmasının baskısını Lincei 2000 yılında gerçekleştirmiştir. Yine ömrünün sonlarına doğru Ebû Nüvâs, *Antologia Bacclica* (Torino 1990), Cemîl el-Uzrî (Giamil al Udhri), *Antologia d'Amore* (Roma 1938-1940; Torino 1992) ve Ebû Firâs, *Antologia di caccia, guerra e prigionia* (Torino 1992) adlı neşirlerinde anılan Arap şairlerinin şarap, aşk ve av partileri üzerine şiirlerini incelemiştir. Babası G. Gabrieli'nin, İtalyanca'ya çevirdiği Hansâ'nın divanını (Florence 1899; Roma 1944), inceleyen bir eser kaleme almıştır. Ermevî Halîfesi II. Vefîd'in divanını derleyip neşretmiş (1937, 1967); Cemîl el-Uzrî, Ebû Nüvâs, Mütenebbî (*Studi Su al-Mutanabbî*, 1972), Sicilyalı şair İbn Hamdîs (Mazara 1948) gibi önemli Arap şairlerinin şiirlerini inceleyen eserler yazmıştır. İbn Hazm'ın *Tavku'l-ḥamâme*'sini *Collera della Colomba* adıyla (1949), Ömer Hayyâm'ın rubâilerini (1944), yine çağdaş kadın şair Mey Ziyâde'nin *Zulümât ve eşî'a* adlı serbest şiir tarzındaki romantik divanını (*Luci ed ombra*, 1949) İtalyanca'ya çevirmiştir. Ayrıca *al-Ma'mun e gli 'Alidî'yi* (1929), *Gli istituti generali del codice penale*'i (1936), Şenferâ'nın *Lâmiyyetü'l-'Arab*'inin İtalyanca çevirisini (1946), *The Arab Revival* (London 1961), *Mahomed et les grand conquêtes arabes* (Paris 1967; İngilizce'si London 1968), *Litteratura araba* (1967), *Poésie religieuse*

de l'ancien Islam (1974), *Histoire et civilisation de l'Islam en Europe* (Bardas 1983), *Gratit udini* (1984), *Pagine Arabo-Siciliane* (Mazara del Vallo 1986), *Maghreb Medieval* (Edisud 1991) gibi Arap-İslâm tarih, edebiyat, kültür ve medeniyetinin çeşitli alanlarında sayısız araştırma ve inceleme eserleri kaleme almış, Şerîf el-İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-müşâḥ*'ını neşretmiştir (*Opus Geographicum*, Roma 1970-1976). Roma Üniversitesi'ndeki yıllarını, kurumlardaki ilişkilerini, Venedik, Sicilya ve Güney İtalya hakkındaki anılarını yazmış, etkin çalışmalar kaleme almıştır. Gabrieli'nin onuruna kendisi daha hayattayken bir dergi tahsis edilmiştir: *Studi in onore di Francesco Gabrieli nel suo Ottantesimo Compleanno* (Roma 1984).

BİBLİYOGRAFYA :

F. Gabrieli, *La storiografia arabo-islamica in Italia*, Napoli 1975, s. 81-84; a.mlf., "Gli studi arabo-islamicci nella università di Roma", *OM*, LV/1-2 (1975), s. 1-7; a.mlf., "La Sicilia nella mia vita" [hâtıralarını ve bilimsel ilişkilerini özetlemiştir], *L'Accademia Selinuntina di Scienze e Lettere Arti di Mazara del Vallo ed il Premio Sélino* 1986, Mazara del Vallo 1987, s. 35-38; G. Levi Della Vida, "Mio caro Francesco", *A Francesco Gabrieli. Studi offerti nel sessantesimo compleanno dai suoi colleghi e discepoli*, Roma 1964, s. V-XI; U. Rizzitano, "Gli Studi di Storia Araba", *L'Oriente Islamico*, Roma 1971, s. 27-67, ayrıca bk. tür.yer.; M. Nallino, "Gli Studi di Letteratura Araba", a.e., s. 141-157; V. Vacca, "Gli Studi di Letteratura Araba Contemporanea", a.e., s. 159-181; A. M. Piemontese, "Cinquant'anni di Persiologia", a.e., s. 321-325; *Biografie e bibliografie degli Accademici Lincei* (nşr. Accademia Nazionale dei Lincei), Roma 1976, s. 923-924; R. Traini, "A Francesco Gabrieli", *Studi in Onore di Francesco Gabrieli nel suo ottantesimo compleanno*, Roma 1984, I, s. VII-VIII; "Bibliografia degli scritti di Francesco Gabrieli (1964-1983)", a.e., I, s. VIII-XIX; A. Borruso, "Introduzione", *Francesco Gabrieli. Pagine arabo-siciliane, scelta e introduzione di Andrea Borruso*, Mazara del Vallo 1986, s. 9-13; a.mlf., "Francesco Gabrieli e la poesia araba di Sicilia", *L'Accademia Selinuntina di Scienze e Lettere Arti*, s. 67-73; S. Moscati, "Omaggio a Francesco Gabrieli", a.e., s. 39-45; R. Rubinacci, "Testimonianza d'un antico allievo", a.e., s. 47-50; S. Bono, "Francesco Gabrieli, maestro anche di color che non sanno", a.e., s. 51-56; P. Q. Tortorici, "Premio Selino ad un illustre arabista", a.e., s. 57-60; A. de Simone, "Francesco Gabrieli e gli Arabi di Sicilia", a.e., s. 61-66; F. Tessitore, "La storiografia etico-politica di Francesco Gabrieli", *Schizzi e schegge di storiografia arabo-islamica Italiana*, Bari 1995, s. 147-163; a.mlf., "L'arabista petulante", a.e., s. 209-212; a.mlf., "Francesco Gabrieli e la Sicilia", a.e., s. 213-215; B. Soravia, "Ascesa e declino dell'Orientalismo scientifico in Italia", *Il Mondo Visto dall'Italia*, Milano 2005, s. 271-286, ayrıca bk. tür.yer.; R. Traini, "Francesco Gabrieli 'uomo intero'", *OM*, nuova serie, XVIII (79)/3 (1999), s. 1-17.

GALLOTTA, Aldo
(1941-1997)

İtalyan Türkologu.

17 Temmuz 1941'de Salerno'da doğdu. Lise yıllarından beri Osmanlı medeniyetine karşı ilgi duyuyordu. Osmanlılar'ın tarihsel ve kültürel gelişiminin karmaşıklığına hayran kalarak Istituto Universitario Orientale'de (Università degli Studi di Napoli "L'Orientale") Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Alessio Bombaci'nin rehberliğinde bugünkü Türkçe'yi ve Osmanlı Türkçesi'ni öğrendi. Eğitimini tamamladıktan sonra aynı üniversitede Türk dili ve edebiyatı profesörü olarak 18 Haziran 1997'deki ölümüne kadar çalıştı.

Gallotta'nın geniş bir yelpazeye yayılan orijinal ve eklettik çalışmaları arasında Seyyid Murâd'a ait *Gazavât-ı Hayreddin Paşa*'ya dair yazdıkları önemli bir yer tutmaktadır. Gallotta bu XVI. yüzyıl metnini titiz bir dil bilimi analizine tâbi tutmuş, metnin üretildiği dönemde Osmanlı Devleti'ni ve Akdeniz bölgesini tarihsel ve kültürel bağlamda incelemiştir. Türkler'in Anadolu'daki ilk yayılması üzerine de çalışan Gallotta'nın Oğuz miti ve Osmanlı Devleti'nin kökenine dair getirdiği yorumlarla Anadolu Selçuklu Devleti'nde beylerbeyi unvanının kullanımı hakkında yaptığı ayrıntılı bir inceleme dikkate şayandır. Luigi Bonelli, Ettore Rossi ve Alessio Bombaci gibi İtalyan şarkiyatçıların izinden giden Gallotta, Osmanlı paleografyası ve diplomatikası ile de yakından ilgilenmiş, adı geçen bilim adamlarının bulgularını geliştirmiştir. İtalyan arşivlerindeki Osmanlı dokümanlarını da farklı mecralarda yayımlamıştır. Napoli ve Torino millî kütüphanelerinde yer alan Türkçe el yazmalarını katalogladığı iki projenin yanı sıra Gallotta'nın, bu el yazmalarının tarihlerinin tesbiti gibi paleografik yaklaşımın teorik yanları üzerine yoğunlaşan araştırmaları da vardır.

Aldo Gallotta'nın diğer önemli bir yanını Osmanlı Türkçesi'nin tarihi üzerine yaptığı çalışmalarda ortaya çıkar. Bu bağlamda Grek alfabesiyle yazılmış Türkçe dokümanlardan, Giovanni Battista Montalbano'nun 1622-1632 yılları arasında Latince kaleme aldığı Türkçe dil bilgisi kitabına dair birçok değişik "transkriptonstexte"nin incelemesini gerçekleştirmiştir. Yeniçağ'da Osmanlı-Avrupa etkileşiminin analizine işaret eden metin ve yazıların analizini gerçekleştirdiği çalışmalarında da Gallotta'nın dilbilimsel ve paleografik endişeleri açık biçimde görülür. Bu